

بررسی اجمالی اثرات سیاستهای جدید ارزی بر بودجه دولت

۱- مقدمه

در نیمه دوم سال ۱۳۶۸ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران سیاستهای جدیدی را در زمینه مسائل ارزی کشور اعلام و به مرحله اجرا گذاشت. دلایل متعددی در اتخاذ تصمیم در مورد این سیاستها مؤثر بودند و اهداف چندی نیز دنبال می شد. یکی از این اهداف که جزء مهمترین آنها نیز محسوب می شد کاهش کسری بودجه از طریق افزایش درآمدهای ریالی دولت بود که به نوبه خود می توانست در تحقق سایر اهداف از جمله کنترل تورم و نقدینگی مؤثر باشد. اکنون با گذشت زمان امکان بررسی دقیق تر آثار و نتایج این سیاستها وجود دارد. در این مقاله که در چند قسمت تهیه شده ابتدا به بررسی

اهداف مختلف این سیاست و مکانیسم تحقق آنها با تأکید بر هدف کاهش کسری بودجه پرداخته می شود، سپس به چگونگی انعکاس اعمال سیاستهای جدید ارزی در بودجه دولت اشاره می گردد. در قسمت بعد به بررسی اثرات اجرای این سیاست بر بودجه دولت پرداخته شده و در قسمت نهائی دورنمای این سیاست بر بودجه دولت بطور اختصار تصویر می گردد و در انتها نیز به جمع بندی و نتیجه گیری مطالب عنوان شده پرداخته خواهد شد.

۲- اهداف سیاستهای جدید ارزی

هر سیاست اقتصادی به منظور نیل به

اهداف مشخصی اتخاذ می‌گردد، از جنبه تئوری، سیاست ارزی که از طریق کاهش نرخ برابری اعمال می‌گردد می‌تواند جهت تحقق اهداف کلی تعادل و تثبیت اقتصادی موثر واقع شود. استفاده از این ابزار سیاست ارزی از طریق تأثیرات مختلفی که بر اجزاء تشکیل دهنده عرضه و تقاضای کل در اقتصاد دارد، تحت شرایطی موجب کاهش تقاضای کل و از طرف دیگر افزایش عرضه کل اقتصاد می‌گردد و این دو به نوبه خود شرایط لازم برای تعادل و تثبیت اقتصادی را

و مشکلات کشور در ابعاد اقتصادی به نحو قابل ملاحظه‌ای به آن ارتباط یابد و سیاست ارزی بتواند در جهت تحقق اهداف متعددی بکار گرفته شود و سیاست گذاران آنرا به عنوان یکی از اساسی‌ترین سیاستهای اقتصادی کشور مورد توجه قرار دهند. از همین رو دولت با اعمال سیاست جدید ارزی اهداف مختلفی را از آن دنبال می‌نماید. مطابق جمع‌بندی نظرات سیاست گذاران اقتصادی کشور، اهداف سیاستهای مذکور را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد.^۱

در سال ۱۳۶۸ درآمدهای حاصل از فروش ارز با ۴/۲۶ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۶۷ به ۳/۴۴ میلیارد ریال رسید.

فراهم می‌آورند. تحقق این اهداف از نظر تئوری از طریق دستیابی به اهداف دیگری نظیر تعادل تراز پرداختها، کاهش تورم و همچنین کاهش بیکاری امکان پذیر می‌گردد، لیکن باید توجه داشت که شرایط و اوضاع خاص اقتصاد کشور در تحقق و یا عدم تحقق تمام و یا قسمتی از اهداف مذکور بی تأثیر نیست. شدت و نوع وابستگی اقتصاد کشور به ارز در این راستا بعنوان عاملی تعیین کننده نقش ایفا می‌نماید.

وابستگی شدید اقتصاد ایران و اجزاء مختلف آن به ارز و درآمدهای ارزی طی سالهای گذشته موجب شده است که مسائل

۱- افزایش تولید

۲- کاهش کسری بودجه

۳- کاهش رشد نقدینگی

۴- کنترل تورم

۵- افزایش صادرات غیرنفتی

۶- حذف و یا محدود کردن بازار

غیررسمی ارز

۳- مکانیسم تحقق اهداف

اکنون به ترتیب به مکانیسم تحقق

هر کدام از اهداف فوق به اختصار اشاره می‌کنیم.

الف: افزایش تولید: بسیاری از

(۱). ر.ک: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. سیاستهای جدید پولی و ارزی کشور (تهران: بانک

مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بی تا) ص ۵ و ۴

واحدهای تولیدی کشور بدلیل کمبود مواد اولیه که ناشی از نداشتن ارز لازم برای واردات آنها بود یا بطور کلی تعطیل و یا با ظرفیت های پائین به فعالیت مشغول بودند. دولت با اعمال این سیاست، در جهت تأمین نیازهای ارزی واحدهای تولیدی برآمد با این امید که با کاهش مشکل ارزی، کارخانجات بتوانند به ظرفیت اسمی خود رسیده و سطح تولید افزایش یابد.^۱

ب: کاهش کسری بودجه: این هدف از طریق افزایش درآمدهای عمومی دولت پس از فروش ارز به قیمت های بالاتر از قیمت های قبلی دنبال می گردید.

ج: کاهش رشد نقدینگی: از آنجا که یکی از دلایل رشد فزاینده نقدینگی در سال های گذشته بالابودن کسری بودجه و تأمین آن از طریق سیستم بانکی بود، انتظار می رفت با کاهش کسری بودجه از طرفی و هدایت نقدینگی به سمت تولید از جانب دیگر از سرعت رشد آن کاسته شود.

د: مهار تورم: این هدف با تحقق اهداف فوق امکان پذیر می شود، بطوریکه کاهش کسری بودجه و نقدینگی موجب کاهش تقاضا و افزایش تولید موجبات ازدیاد عرضه را فراهم کرده و نهایتاً زمینه لازم برای مهار تورم فراهم می گردد.

ه: افزایش صادرات غیرنفتی: اعلام نرخ های جدید برای ارز این امید را در اذهان

صادرکنندگان و یا تولید کنندگان کالاهای صادراتی فراهم می آورد که در آینده می توانند کالاهای خود را با شرایط بهتری صادر نمایند و ارز حاصل از صادرات خود را به قیمت های بالاتر از قیمت های قبلی به ریال تبدیل نمایند و لذا انگیزه آنان برای افزایش صادرات بالا خواهد رفت.

و: حذف و یا محدود کردن بازار غیر رسمی ارز: اعلام نرخ ارز با قیمت های جدید و قرارداد آن در اختیار متقاضیان می تواند مانع ادامه فعالیت بازار غیررسمی ارز گردد، زیرا با اعمال این سیاست متقاضیانی که از بازار غیررسمی ارز نیازهای ارزی خود را تأمین می کردند به سمت بازار رسمی ارز روی خواهند آورد و با کاهش فعالیت این بازار بتدریج زمینه های حذف آن پدید خواهد آمد.

۴- نحوه انعکاس سیاست جدید ارزی در بودجه دولت

اعمال سیاست جدید ارزی از طریق دریافتی های بودجه عمومی در بودجه منعکس میشود. درآمدهای عمومی بودجه دولت در سال های گذشته بطور کلی شامل مالیات ها، نفت، گاز، درآمد حاصل از فروش ارز و سایر درآمدها بود. تا سال ۱۳۶۷ درآمد حاصل از مالیات ها و نفت از مهمترین درآمدهای بودجه عمومی دولت محسوب می شدند و سهم درآمد حاصل

(۱). البته این نکته قابل ذکر است که کارخانه ها نقدینگی لازم برای خرید ارز با نرخ های اعلام شده را نیز نداشتند.

پس از اعمال سیاست ارزی جدید درآمدهای بودجه عمومی کشور به میزان قابل توجهی افزایش یافته است.

چنانچه ملاحظه می‌شود، پس از اعمال سیاست ارزی جدید درآمدهای بودجه عمومی کشور به میزان قابل توجهی افزایش یافته، بطوریکه نرخ رشد سالانه آن از $2/8$ درصد در سال 1367 به $39/9$ درصد در سال 1368 و $33/6$ درصد در سال 1370 رسیده و این بطور عمده ناشی از فروش ارز به قیمت‌های جدید بوده است. بدیهی است این انعکاس اولیه سیاست در بودجه دولت است و به مرور زمان که آثار سیاست مذکور ظاهر می‌گردد در سایر درآمدها و اجزاء دیگر بودجه عمومی دولت مانند پرداختیها نیز منعکس خواهد گردید. در قسمت بعد به برخی از این آثار اشاره می‌نمائیم.

۵- اثرات سیاست‌های جدید ارزی بر بودجه دولت

چنانچه پیشتر ذکر گردید، سیاست ارزی از نوعی که دولت از سال 1368 به مورد اجرا گذارد می‌تواند بر کلیه متغیرهای اقتصادی کشور تأثیراتی از خود بجای گذارد. تعدادی از این متغیرها در بخش تقاضای اقتصاد و تعدادی دیگر در بخش

از فروش ارز درمیان کل درآمدهای عمومی بسیار ناچیز بود^۱. بطوریکه بعنوان مثال در سال 1363 سهم درآمد حاصل از فروش ارز از کل درآمدهای عمومی بودجه دولت تنها $1/4$ درصد بوده است و در سال 1367 با افزایش نسبی که داشته به $6/2$ درصد رسیده است. با اعمال سیاست جدید ارزی مبنی بر فروش ارز به قیمت رقابتی این قسمت از درآمدهای بودجه عمومی دولت دستخوش تغییر گردید، بطوریکه در سال 1368 درآمدهای حاصل از فروش ارز به $744/3$ میلیارد ریال رسید که نسبت به سال قبل $426/4$ درصد رشد نشان می‌داد و در عین حال سهم درآمدهای حاصل از فروش ارز از کل درآمدهای عمومی بودجه به $23/4$ درصد افزایش یافت. رقم عملکرد بودجه سال 1369 نشان می‌دهد که سهم درآمدهای حاصل از فروش ارز از درآمدهای عمومی به میزان قابل توجهی افزایش می‌یابد و برای سال 1370 براساس ارقام مصوب با فروش $3030/8$ میلیارد ریال، سهم این درآمد از کل درآمدها به $40/3$ درصد خواهد رسید. (جدول شماره ۱)

(۱)- توضیح این نکته در اینجا لازم است که این قلم از درآمدهای عمومی دولت مربوط به فروش ارز به نرخهایی بجز نرخ رسمی بوده است و چون در سالهای قبل از 1367 کمتر ارز با نرخهای غیر رسمی فروخته می‌شده، درآمدهای حاصل از آن نیز کمتر بوده است.

جدول شماره ۱: مقایسه درآمد حاصل از فروش ارز و کل درآمدهای عمومی بودجه دولت و سهم آن از کل در سالهای ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۰

ارقام به: میلیارد ریال

سال	درآمد حاصل از فروش ارز	کل درآمدهای عمومی	سهم درآمد حاصل از فروش ارز در کل درآمدهای عمومی	درصد رشد درآمدهای عمومی	درصد رشد درآمد حاصل از فروش ارز
۱۳۶۳	۳۴/۵	۲۵۳۶/۶	۱/۴	-	-
۱۳۶۴	۸۸/۷	۲۶۹۱/۴	۳/۳	۶/۱	۱۵۷/۱
۱۳۶۵	۱۷/۹	۱۷۸۱/۹	۱/۰	-۳۳/۸	-۷۹/۸
۱۳۶۶	۸۷/۰	۲۲۱۰/۸	۳/۹	۲۴/۱	۳۸۶/۰
۱۳۶۷	۱۴۱/۴	۲۲۷۳/۴	۶/۲	۲/۸	۶۲/۵
۱۳۶۸	۷۴۴/۳	۳۱۸۱/۴	۲۳/۴	۳۹/۹	۲۲۶/۴
۱۳۶۹	۲۲۵۶/۸	۵۶۴۳/۵	۴۰/۰۷	۷۷/۰۴	۲۰۳/۲
۱۳۷۰*	۳۰۳۰/۸	۷۵۲۶/۹	۴۰/۳	۳۳/۶	۳۴/۲

مآخذ: ۱- مرکز آمار ایران. سالنامه آماری ۱۳۶۸ (تهران: مرکز آمار ایران، ۱۳۶۹) برای سالهای ۱۳۶۳ تا ۱۳۶۷

۲- سازمان برنامه و بودجه قانون بودجه سال ۱۳۷۰ (تهران: سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۹)

توضیح: ارقام مذکور ارقام بودجه مصوب است.

عرضه قرار دارند. بودجه دولت بصورت مالیاتها و مخارج دولتی در بخش تقاضای اقتصاد قرار دارند که با تغییر نرخ ارز، هر یک به گونه ای تحت تأثیر قرار خواهند گرفت. از این تأثیرات می توان تحت عنوان تأثیرات مستقیم سیاست ارزی بر بودجه دولت نام برد. علاوه بر این، سیاست مذکور بر سایر متغیرها نیز تأثیراتی دارد که بدلیل پیوستگی آنها با متغیرهای بودجه تغییرات آنها موجبات تغییرات بعدی در بودجه را فراهم خواهند کرد. این

تأثیرات را می توان تأثیرات غیرمستقیم سیاست ارزی بر بودجه دولت نامید. اثرات مستقیم سیاست جدید ارزی بر بودجه دولت تا حدود زیادی ظاهر شده اند، درحالی که اثرات غیرمستقیم آن در حال ظاهر شدن می باشند و نتایج نهائی آنها هنوز بدرستی مشخص نگردیده است. لذا در این قسمت به تحلیل اثرات مستقیم سیاست مذکور بر بودجه دولت پرداخته می شود.

اثرات مستقیم سیاستهای جدید ارزی بر بودجه دولت را در چهار مورد می توان مورد

افزایش درآمدهای عمومی دولت در سال ۱۳۷۰ براساس قانون بودجه
بطور عمده ناشی از درآمد حاصل از فروش ارز بوده است.

بررسی قرار داد:

۱- اثر بر درآمدهای بودجه

۲- اثر بر هزینه های بودجه

۳- اثر بر کسری بودجه

۴- اثر بر ترکیب درآمدهای بودجه

اکنون به بررسی و تشریح هر کدام از اثرات فوق الذکر می پردازیم.

۵-۱- اثر بر درآمدهای بودجه:

بلافاصله پس از اعمال سیاست جدید

ارزی، اثر آن بر درآمدهای بودجه عمومی

ظاهر گردید. در سال ۱۳۶۸ مطابق بودجه

مصوب مجلس شورای اسلامی درآمدهای

عمومی بودجه معادل ۳۱۷۰/۷ میلیارد ریال

در نظر گرفته شده بود که تنها ۲۶۵/۲ میلیارد

ریال آن (یعنی ۸/۴ درصد) می بایست از

طریق فروش ارز تحقق یابد (جدول شماره

۳)، درحالی که در این سال بدلیل اعمال

سیاست جدید ارزی و فروش مقدار بیشتری

ارز و به قیمت های جدیدتر، درآمد قطعی دولت

از فروش ارز به ۷۴۴/۳ میلیارد ریال رسید

که تقریباً ۲/۸ برابر رقم تصویب شده توسط

مجلس شورای اسلامی بود. (جدول شماره

۲) البته بدلیل عدم تحقق درآمدهای دیگر

بودجه بویژه درآمدهای مالیاتی، کل

درآمدهای بودجه عمومی تنها حدود ۱۲

میلیارد ریال افزایش یافت. با این حال

در صورتی که رقم عملکرد بودجه سال ۱۳۶۸

با سال ۱۳۶۷ مقایسه شود شاهد افزایش
درآمدهای عمومی دولت نیز می باشیم که
دلیل اصلی این افزایش، افزایش درآمدهای
حاصل از فروش ارز بوده است.

در سال ۱۳۶۹ درآمدهای عمومی دولت

طبق مصوب مجلس شورای اسلامی به

۴۵۳۱/۳ میلیارد ریال افزایش می یابد که در

مجموع ۴۲/۹ درصد رشد نشان می دهد. از

این رشد ۴۷ درصد متعلق به درآمد حاصل از

فروش ارز، ۲۳ درصد سهم مالیات ها و

۲۱/۶ درصد سهم درآمدهای نفتی است.

برای سال ۱۳۷۰ درآمدهای عمومی دولت

۷۵۲۶/۹ میلیارد ریال در نظر گرفته می شود

که نسبت به سال ۱۳۶۹ معادل ۶۶/۱ درصد

رشد می یابد که از این رشد ۷۱/۰ درصد

متعلق به درآمدهای حاصل از فروش ارز،

۲۱/۸ درصد سهم مالیات ها و ۸/۴ درصد سهم

درآمدهای نفتی است. چنانچه ملاحظه

می شود، افزایش درآمدهای عمومی دولت در

سال ۱۳۷۰ براساس قانون بودجه بطور عمده

ناشی از درآمد حاصل از فروش ارز بوده است

و سهم سایر درآمدها از این افزایش نسبتاً

اندک است.

۵-۲- اثر بر هزینه های بودجه:

برخلاف تأثیر بسیار سریعی که سیاست

جدید ارزی بر درآمدهای عمومی داشت، اثر

آن بر هزینه های بودجه با کمی تأخیر آشکار

جدول شماره ۲: درآمدهای عمومی دولت در عملکرد سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۹ و مصوب سال ۱۳۷۰ و تغییرات آن
ارقام به: میلیارد ریال

درآمدهای عمومی	درآمد نفت	درآمدهای مالیاتی	درآمدهای حاصل از فروش ارز	سایر درآمدها	جمع درآمدهای عمومی
۱۳۶۵	۴۱۶/۸	۱۰۲۴/۶	۱۷/۹	۲۴۸/۹	۱۷۰۷/۲
۱۳۶۶	۷۶۶/۲	۱۰۳۰/۲	۸۷/۰	۲۸۸/۱	۲۱۷۱/۵
۱۳۶۷	۶۶۷/۸	۹۸۶/۵	۱۴۱/۵	۲۸۹/۶	۲۰۸۵/۲
۱۳۶۸	۷۷۰/۸	۱۱۸۷/۸	۷۴۴/۳	۴۷۱/۷	۳۱۷۴/۶
۱۳۶۹	۱۱۱۸/۳	۱۶۹۵/۰	۲۲۵۶/۸	۵۶۲/۴	۵۶۳۲/۵
۱۳۷۰ (مصوب)	۱۳۰۹/۹	۲۲۷۴/۰	۲۰۳۰/۸	۷۹۳/۶	۷۵۲۷/۰
۱۳۶۶	۸۳/۸	-/۵۵	۳۸۶/۰		۲۷/۲
۱۳۶۷	-۱۲/۸	-۲/۲	۶۲/۶		-۳/۹
۱۳۶۸	۱۵/۴	۲۰/۴	۴۲۶/۰		۵۲/۲
۱۳۶۹	۴۵/۰	۴۲/۷	۲۰۳/۲		۷۷/۴
۱۳۷۰	۱۷/۱	۴۰/۱	-۱۰/۰		۳۳/۶

درآمدهای عمومی

مأخذ آمارها: ۱- سازمان برنامه و بودجه، قانون بودجه سالهای مختلف (تهران: سازمان برنامه و بودجه، سالهای مختلف).
۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. مجله روند. سال اول، شماره سوم.
جدول شماره ۳: خلاصه دریافتی بودجه عمومی دولت مصوب مجلس شورای اسلامی در سالهای ۱۳۶۷-۱۳۷۰
ارقام به: میلیارد ریال

درآمدها	۱۳۶۷		۱۳۶۸		۱۳۶۹		۱۳۷۰	
	نرخ رشد	مبلغ	نرخ رشد	مبلغ	نرخ رشد	مبلغ	نرخ رشد	مبلغ
درآمدهای عمومی	-	۲۲۷۳/۴	-	۲۱۷۰/۷	۳۹/۵	۴۵۳۱/۳	۴۲/۹	۷۵۲۶/۹
مالیاتی	-	۹۹۵/۷	-	۱۴۰۵/۷	۴۱/۲	۱۷۱۹/۹	۲۲/۴	۲۲۷۳/۹
نفت	-	۷۴۹/۵	-	۷۶۳/۶	۱/۹	۱۰۵۷/۵	۳۸/۵	۱۳۰۹/۹
کار	-	-	-	-	-	۱۹/۹	-	۱۸/۱
درآمد حاصل از فروش ارز	-	۱۵۷/۰	-	۲۶۵/۲	۶۸/۹	۹۰۵/۲	۲۴۱/۳	۳۰۳۰/۸
سایر	-	۳۷۱/۱	-	۷۳۶/۱	۹۸/۳	۸۲۸/۶	۱۲/۶	۷۹۳/۵

مأخذ آمارها: سازمان برنامه و بودجه، قانون بودجه سالهای ۷۰-۱۳۶۷ (تهران: سازمان برنامه و بودجه، ۷۰-۱۳۶۷)

مقایسه با قبل افزایش می‌دهد. و از طرف دیگر با افزایش درآمدهای ریالی دولت از طریق اعمال سیاست مذکور، زمینه‌های لازم برای افزایش هزینه‌ها فراهم می‌آید. توضیح این نکته در اینجا لازم است که هرچند سایر درآمدهای عمومی بودجه نظیر مالیات‌ها و درآمد نفت نیز نسبت به سال قبل افزایش نشان می‌دهند، ولی در صورتی که حتی این افزایش ناشی از اثرات غیرمستقیم سیاست ارزی نیز نباشد، باید گفت از آنجا که معمولاً درآمدهای مالیاتی تصویب شده در قانون بودجه معمولاً با درصدی عدم تحقق روبروست نمی‌توان انتظار افزایش قابل ملاحظه‌ای را در درآمدهای مالیاتی داشت. بنابراین افزایش هزینه‌های بودجه اگر از طریق افزایش درآمدهای عمومی حاصل شده باشد، این افزایش بطور عمده متعلق به افزایش درآمد حاصل از فروش ارز و نفت بوده است.

۵-۳- اثر بر کسری بودجه: پس از اعمال سیاست جدید ارزی، بودجه دولت همچنان دارای کسری بوده است، لیکن بعد از مدتها در سال ۱۳۶۸ برای اولین مرتبه کسری بودجه دولت در عملکرد از رقم مصوبه مجلس شورای اسلامی اندکی کمتر گردید. براساس قانون بودجه در سال ۱۳۶۸ میزان کسری بودجه دولت ۱۱۳۹ میلیارد ریال پیش‌بینی و تصویب گردیده بود. در پایان

گردید. علت عمده این تأخیر آن بود که اثر افزایش هزینه‌های تولید بدلیل افزایش قیمت ارز برای کارگاه‌های تولیدی حداقل چندماه بطول می‌انجامد تا ظاهر شود، خصوصاً آنکه در ابتدا این سیاست تعداد کمی از فعاليتها را دربر می‌گرفت و همچنین واحدهای تولیدی موظف بودند تولیدات قبلی خود را و یا تولیداتی را که با مواد اولیه خریداری شده با ارز رسمی انجام داده بودند، با قیمت‌های تعیین شده توسط سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به متقاضیان و از جمله دولت بفروش برسانند. ولی از سال ۱۳۶۹ شاهد افزایش هزینه‌های بودجه هستیم. براساس رقم عملکرد بودجه سال ۱۳۶۹ (جدول شماره ۴) هزینه‌های دولت پس از اجرای این سیاست افزایش یافته است، بطوری که با ۴۶/۱ درصد افزایش از ۴۳۱۶/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ به ۶۳۰۷/۸ میلیارد ریال می‌رسد. و براساس ارقام مصوب سال ۱۳۷۰ مجدداً با افزایش قابل ملاحظه‌ای به ۸۶۶۳/۶ میلیارد ریال تصویب می‌گردد. افزایش هزینه‌های دولت به هر صورت که در نظر گرفته شود، بطور عمده ناشی از اعمال سیاست جدید ارزی بوده است. از یک طرف با لغو کنترل و تعیین قیمت‌ها دستگا‌های دولتی نیز مطابق با قیمت‌های بازار باید نیازهای خود را تأمین نمایند. که هزینه‌های آنها را به مراتب در

جدول شماره ۴: خلاصه عملکرد پرداختی های بودجه عمومی (از محل درآمدهای عمومی) طی سالهای ۱۳۷۰-۱۳۶۷
ارقام به: میلیارد ریال

درصد رشد متوسط سالانه	۱۳۷۰*	۱۳۶۹	۱۳۶۸	۱۳۶۷	هزینه‌های بودجه
۲۰/۴	۵۹۲۷/۲	۴۲۷۵/۵	۳۳۸۵/۲	۳۳۹۴/۲	اعتبارات جاری
۴۹/۶۵	۲۷۳۶/۳	۱۸۳۲/۳	۹۳۱/۵	۸۱۶/۲	اعتبارات عمرانی
۲۷/۱۹	۸۶۶۳/۶	۶۲۰۷/۸	۴۳۱۶/۷	۴۲۱۰/۶	جمع کل پرداختی

مآخذ: ۱- سازمان برنامه و بودجه. قانون بودجه سالهای مختلف (تهران: سازمان برنامه و بودجه، سالهای مختلف)

۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. نشریه روند، سال اول، شماره سوم.

جدول شماره ۵: ارقام کسری بودجه عمومی دولت در مصوب اول و عملکرد ۱۳۷۰-۱۳۶۳

سال	کسری مصوب	کسری قطعی	نسبت کسری بودجه قطعی به مصوب
۱۳۶۳	۵۱۲/۷	۷۱۸/۰	۱/۴
۱۳۶۴	۳۵۲/۴	۶۲۱/۹	۱/۸
۱۳۶۵	۲۹۰/۰	۱۲۷۵/۰	۲/۸
۱۳۶۶	۱۰۴۵/۰	۱۲۴۹/۸	۱/۲
۱۳۶۷	۱۲۸۳/۵	۲۱۴۶/۷	۱/۷
۱۳۶۸	۱۱۳۹/۰	۱۱۳۷/۸	۰/۹۹
۱۳۶۹	۱۵۸۲/۰	۶۶۹/۳	۰/۴۲
۱۳۷۰	۱۱۴۶/۷	-	-

مآخذ: ۱- سازمان برنامه و بودجه، قوانین بودجه سالهای مختلف (تهران: سازمان برنامه و بودجه، سالهای مختلف)

آمارها: ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نشریه روند، سال اول، شماره سوم

در حالی است که در سالهای گذشته اختلاف کسر بودجه تصویب شده توسط مجلس و کسر بودجه قطعی رقم قابل توجهی بوده است. بعنوان مثال در سال ۱۳۶۷

سال مشخص گردید که کسری بودجه دولت در عمل به ۱۱۳۷/۸ میلیارد ریال رسیده است که نسبت به رقم تصویب شده توسط مجلس شورای اسلامی اندکی کمتر بود. این

هزینه های دولت پس از اجرای سیاست ارزی از ۴۳۱۶/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ با ۶۱/۱ درصد افزایش به ۶۳۰۷/۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۹ می رسد.

می یابد. از آنجا که افزایش درآمدهای دولت — چنانچه قبلاً ملاحظه کردیم — ناشی از افزایش درآمد حاصل از فروش ارز باشد، باید گفت اگر این نسبت در عمل نیز تحقق یابد شاهد بهبود در وضعیت کسری بودجه خواهیم بود، اگرچه روند روبه رشد هزینه های بودجه نیز نگران کننده است.

۴-۵- اثر بر ترکیب درآمدهای عمومی دولت

یکی از آثار قابل بررسی و تعمق سیاست جدید ارزی بر بودجه دولت اثری است که این سیاست در ترکیب درآمدها از خود بجای می گذارد و بنظر می رسد آنچنان که باید مورد توجه قرار نگرفته است. این بررسی را هم با توجه به ارقام قانون بودجه و هم ارقام عملکرد می توان انجام داد.

در سال ۱۳۶۷ سهم مالیاتها از کل درآمدهای عمومی دولت ۳/۴۷ درصد بوده است، درحالیکه در سال ۱۳۷۰ بر اساس ارقام مصوب به ۵/۳۱ درصد کاهش یافته است. به همین ترتیب سهم اسمی درآمدهای نفتی از ۳۲ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۴/۱۷ درصد در سال ۱۳۷۰ کاهش نشان می دهد. سهم سایر درآمدها نیز از چنین وضعیتی برخوردار است، درحالیکه سهم درآمدهای حاصل از فروش ارز از کل

کسری بودجه قطعی ۱/۷ برابر کسر بودجه تصویب شده توسط مجلس شورای اسلامی بوده است. تنها فروش ارز رقابتی امکان وقوع چنین امری را میسر نمود، بطوریکه می توان استدلال کرد که اگر این سیاست اتخاذ نمی گردید وضعیت کسری بودجه قطعی دولت نه تنها از رقم مصوبه مجلس شورای اسلامی می گذشت، بلکه حتی از رقم عملکرد سال ۱۳۶۷ نیز فزونی می گرفت.

در صورتی که دولت بتواند برای سالهای بعد، از جمله سال ۱۳۷۰ کسری بودجه خود را در حد کسری بودجه مصوب مجلس حفظ نماید، می توان گفت سیاست جدید ارزی با افزایش درآمدهای ریالی دولت توانسته است نسبت کسری بودجه به کل درآمدهای عمومی دولت را به میزان قابل ملاحظه ای کاهش دهد. این مسأله از نسبت کسری بودجه مصوب به درآمدهای عمومی مصوب مشهود است، لیکن آنچه مهم تر است عملی گردیدن این روند می باشد. بعنوان نمونه در سال ۱۳۶۷ نسبت کسری بودجه مصوب مجلس شورای اسلامی به درآمدهای بودجه عمومی ۶/۵۹ درصد بوده است، درحالیکه در عمل این نسبت به ۱۰۰ درصد رسیده است. برای سال ۱۳۷۰ مطابق ارقام مصوب مجلس این نسبت به ۰/۱۴ درصد کاهش

درآمدهای عمومی دولت از ۶/۸ درصد در سال ۱۳۶۷ به حدود ۴۰/۰ درصد در سال ۱۳۶۹ افزایش یافته است (جدول شماره ۶). چنانچه ملاحظه می‌شود، تغییر قابل ملاحظه‌ای در ترکیب درآمدهای عمومی دولت پس از اعمال سیاست جدید ارزی بوقوع پیوسته است. البته اگر چنانچه تحلیل دقیق‌تری بر درآمدهای عمومی دولت داشته باشیم، ملاحظه می‌شود که سیاست جدید ارزی تنها ارزش واقعی درآمدهای نفتی را در بودجه دولت منعکس کرده است. منظور از این جمله آنست که

درآمد حاصل از فروش ارز چیزی جز درآمد نفتی نیست و بایستی آن را با درآمدهای نفتی یکسان گرفت و اختصاص ردیفی جداگانه برای آن ماهیت این درآمد را عرض نخواهد کرد. در این صورت ملاحظه خواهیم کرد که سهم درآمدهای نفتی شامل درآمدهای حاصل از فروش ارز از کل درآمدهای عمومی دولت بسیار بالاست و بدین ترتیب باید نسبت به برخورد گذشته با ترکیب درآمدهای بودجه تجدید نظر نمائیم. زیرا قبل از سیاست جدید ارزی سهم

جدول شماره ۶: ترکیب درآمدهای عمومی بودجه دولت براساس عملکرد سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۹ و ارقام به: درصد مصوب سال ۱۳۷۰

درآمدهای عمومی دولت سال	درآمد نفتی	درآمد حاصل از فروش ارز	سایر درآمدها	کل درآمدهای عمومی
۱۳۶۵	۲۴/۴	۶۰/۰	۱۴/۵	۱۰۰
۱۳۶۶	۳۵/۳	۲۷/۴	۱۳/۳	۱۰۰
۱۳۶۷	۳۲/۰	۲۷/۳	۱۳/۹	۱۰۰
۱۳۶۸	۲۴/۳	۳۷/۴	۱۳/۹	۱۰۰
۱۳۶۹	۱۹/۹	۳۰/۱	۱۰/۰	۱۰۰
۱۳۷۰ (مصوب)	۱۷/۴	۳۱/۵	۱۰/۸	۱۰۰
۱۳۶۶	۴۴/۷	۲۱/۰	۸/۳	-
۱۳۶۷	۹/۳	۰	۲/۵	-
۱۳۶۸	۲۴/۰	۲۱/۱	۷/۲	-
۱۳۶۹	۱۸/۱	۱۹/۵	۳۲/۹	-
۱۳۷۰	۱۲/۶	۴/۷	۵/۰	-

مأخذ محاسبات: جدول شماره ۲

افزایش هزینه‌های دولت ناشی از اعمال سیاست جدید ارزی بوده است.

فروش ارز — که در جدول شماره (۷) در قسمت سایر درآمدها آمده — در بودجه دولت منعکس گردید، در حالیکه چنین افزایشی در پیش‌بینی برنامه پنجساله مشاهده نمی‌شود. درآمدهای بودجه عمومی دولت در عملکرد سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ از ارقام برنامه پنجساله بدلیل افزایش درآمدهای حاصل از فروش ارز (که در برنامه نبوده) پیشی گرفته است. درآمدهای بودجه در برنامه برای سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ به ترتیب ۳۱۵۰ و ۴۰۰۸/۸ میلیارد ریال بوده است که در عملکرد سالهای ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ برنامه ۳۱۷۴/۶ و ۵۶۳۲/۵ میلیارد ریال می‌باشد، در حالیکه درآمد نفت و درآمدهای مالیاتی نیز در عملکرد برنامه افزایش نشان می‌دهند.

هزینه‌های بودجه عمومی پیش‌بینی شده در برنامه در سال ۱۳۶۸ برابر ۴۴۴۸ میلیارد ریال در نظر گرفته شده بود، در حالیکه هزینه‌های بودجه عمومی در عملکرد این سال ۴۳۱۶/۷ میلیارد ریال بوده است و این موضوع نشان می‌دهد که هزینه‌های بودجه از پیش‌بینی برنامه در این سال کمتر بوده است. از طرف دیگر در سال ۱۳۶۹ هزینه‌های بودجه، پیش‌بینی شده در برنامه برای این سال معادل ۵۵۸۰/۸ میلیارد ریال بوده است که مقایسه آن با عملکرد این سال یعنی ۶۳۰۷/۸ میلیارد ریال، حاکی از

درآمدهای دولت با توجه به ارزش‌های ناهمگون درآمدها محاسبه می‌شد، در حالیکه درآمدهای مالیاتی براساس ارزش جاری بود. درآمدهای نفتی با توجه به تثبیت ارزش برابری ریال با ارزهای خارجی به گونه‌ای تثبیت شده بود، و سهم واقعی درآمدهای نفتی در بودجه مشخص نبود. اکنون پس از اعمال سیاست ارزی می‌توان گفت که سهم واقعی درآمدهای نفتی در بودجه دولت به واقعیت نزدیکتر شده است و این مسأله به نوبه خود نیاز به توجه دارد. سهم ۳۱/۵ درصدی مالیاتها در کل درآمدهای دولت و استمرار آن می‌تواند بی‌ثباتی بودجه دولت در آینده را و یا به عبارتی وابستگی آن به درآمدهای متغیر نفتی را همانند گذشته بدنبال داشته باشد.

سیاستهای جدید ارزی و بودجه پیش‌بینی شده در برنامه پنجساله

در قانون برنامه پنجساله اول جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۲-۱۳۶۸) اعمال تغییراتی در نرخهای ارز به صورت سیاست ارزی پیش‌بینی شده است، لیکن به نظر می‌رسد اثرات اعمال چنین تغییراتی در بودجه دولت انعکاس چندانی نیافته است. چنانچه ملاحظه گردید، سیاست جدید ارزی از طریق افزایش درآمدهای حاصل از

جدول شماره ۷: خلاصه بودجه عمومی دولت در برنامه پنجساله اول ۱۳۷۲-۱۳۶۸

ارقام به: میلیارد ریال

ردم متوسط سالانه (درصد)	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	۱۳۶۷ (عملکرد)	
	۲۵/۱	۶۲۴۲/۱	۵۵۹۵/۲	۲۷۲۱/۷	۲۰۰۸/۸	۳۱۵۰/۰	۲۰۹۸/۷ درآمد
	۲۶/۴	۳۱۸۰/۰	۲۵۹۲/۰	۲۰۹۷/۰	۱۶۸۸/۰	۱۱۵۰/۰	۹۸۶/۲ درآمدهای مالیاتی
	(۲۴/۲)	(۱۹۰۸/۰)	(۱۵۵۵/۰)	(۱۲۵۸/۰)	(۱۰۱۳/۰)	(۷۰۶/۰)	(۶۴۵/۹) (مالیاتهای مستقیم)
	(۳۰/۲)	(۱۲۷۲/۰)	(۱۰۳۷/۰)	(۸۳۹/۰)	(۶۷۵/۰)	(۲۴۴/۰)	(۳۴۰/۳) (مالیاتهای غیر مستقیم)
	۱۵/۰	۱۳۴۴/۰	۱۳۲۵/۲	۱۱۴۲/۳	۱۰۱۱/۳	۹۰۰/۰	۶۶۷/۹ درآمد نفت
	۳۴/۰	۱۹۱۸/۱	۱۶۵۸/۰	۱۲۸۲/۴	۱۳۰۹/۵	۱۱۰۰/۰	۴۴۴/۶ سایر درآمدها
	۹/۰	۶۵۳۴/۶	۶۳۳۶/۵	۶۰۶۵/۶	۵۵۸۰/۸	۴۴۴۸/۰	۲۲۲۵/۴ پرداختها
	۶/۶	۴۷۰۲/۲	۴۲۸۲/۱	۲۲۳۶/۷	۳۹۲۳/۵	۳۴۳۰/۰	۳۲۱۹/۹ اعتبارات جاری
	۱۷/۳	۱۸۳۰/۳	۱۸۵۴/۴	۱۸۲۸/۹	۱۶۵۷/۳	۱۰۱۸/۰	۸۲۵/۵ اعتبارات عمرانی
	۲۶/۷	۹۲/۵	۷۲۱/۱	۱۳۴۳/۹	۱۵۷۲/۰	۱۲۹۸/۰	۲۱۴۶/۷ کسری بودجه
	۴۶/۷	۹۲/۵	۷۴۱/۱	۱۳۴۳/۹	۱۵۷۲/۰	۱۲۹۸/۰	۲۱۴۶/۷ ضایع نامین کسری
	۵/۴	۹۲/۵	۱۱۰/۱	۱۳۲/۹	۱۳۳/۰	۸۸/۰	۱۲۲/۲ برگشتی از پرداختهای سالهای گذشته
			۶۲۳/۰	۱۲۱۱/۰	۱۴۳۹/۰	۱۲۱۰/۰	۲۰۲۴/۵ استقراض از سیستم بانکی

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه، قانون برنامه پنجساله (تهران: سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۹).

در حالیکه در عملکرد سالهای مذکور کسری بودجه به ترتیب معادل ۱۱۳۷/۸ و ۶۶۹/۳ میلیارد ریال گردیده است. بدین ترتیب برخلاف پیش بینی برنامه پنجساله، کسری بودجه دولت طی سالهای مذکور کمتر بوده و اختلاف زیاد آن در سال ۱۳۶۹ بخوبی محسوس است. در اینجا نیز افزایش درآمدهای حاصل از فروش ارز که در برنامه پنجساله بدین صورت تعیین نشده بود را می توان دلیل اصلی این تفاوت دانست.

افزایش هزینه های دولت نسبت به ارقام پیش بینی شده در متن برنامه پنجساله می باشد که بطور عمده بدلیل افزایش هزینه های دولت پس از اعمال سیاست جدید ارزی بوده است و همانگونه که ذکر شد اثر آن در سال ۱۳۶۹ بیشتر از سال ۱۳۶۸ منعکس می گردد.

کسری بودجه دولت مطابق پیش بینی برنامه پنجساله در سال های ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ برابر ۱۲۹۸ و ۱۵۷۲ میلیارد ریال بوده است،

بعد از مدت ها در سال ۱۳۶۸ برای اولین مرتبه کسری بودجه دولت در عملکرد از رقم مصوبه مجلس شورای اسلامی اندکی کمتر گردید.

بفروش نمی‌رسد و در عین حال بین نرخهای فروش ارز اختلافات قابل توجهی وجود دارد. قسمتی از درآمدهای ارزی به نرخهای ترجیحی-رقابتی و قسمتی دیگر از آن با نرخهای شناور بفروش می‌رسد که اختلاف بین نرخ ترجیحی-رقابتی که معمولاً به صنایع اختصاص دارد با نرخ شناور بسیار زیاد است. بدیهی است تا زمانی که همچنان مقدار ارز فروخته شده با نرخهای مذکور در حال افزایش بوده و اختلاف بین نرخهای فروخته شده وجود دارد، بودجه ریالی دولت تحت تأثیر این سیاست قرار خواهد

سیاست جدید ارزی همچنین ترکیب پیش‌بینی شده از درآمدهای دولت را تغییر داده است. براساس ارقام برنامه، سهم درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ از کل درآمدهای بودجه عمومی به ترتیب معادل $۴۲/۵۰$ و $۳۶/۵$ درصد در نظر گرفته شده است، در حالیکه در عمل این سهم $۳۷/۴$ و $۳۰/۱$ درصد بوده است. هدف برنامه افزایش سهم درآمدهای مالیاتی بوده ولی در عمل کاهش یافته است. سهم درآمدهای نفتی در پیش‌بینی برنامه برای همین سالها به ترتیب $۲۸/۵$ و $۲۵/۲$ درصد بوده، در حالیکه در عمل این ارقام برابر با $۲۴/۳$ و $۱۹/۹$ درصد گردیده است. سهم سایر درآمدها در برنامه پنجساله در همین سالها به ترتیب $۳۴/۹$ و $۳۲/۶$ درصد در نظر گرفته شده، در حالیکه در عمل این سهم به ترتیب به $۳۸/۳$ و ۵۰ درصد رسیده است که اختلاف قابل توجه آن با ارقام پیش‌بینی برنامه مشاهده می‌شود.

۶ - دورنمای اثرات سیاستهای ارزی بر بودجه دولت

بررسی اثرات مورد اشاره سیاستهای جدید ارزی بر بودجه دولت چنانچه ذکر گردید در زمانی انجام گردیده است که هنوز تمامی درآمدهای ارزی حاصل از فروش نفت به نرخهای جدید ارز توسط دولت

داشت. اثرات مذکور به حد نهائی خود زمانی نزدیک می‌شوند که تمامی ارزش موجود در اختیار دولت با یک نرخ نسبتاً باثبات بفروش رسد. نکته قابل ذکر در اینجا آن است که اگر الگوی بودجه دولت خصوصاً در قسمت هزینه‌ها با توجه به درآمدهای ریالی (که بطور ناگهانی افزایش یافته است) شکل بگیرد پس از رسیدن به مرحله مذکور مشکلاتی در منابع تأمین هزینه‌های بودجه دولت بوجود خواهد آمد.

از آنجا که به هر ترتیب افزایش درآمدهای ریالی دولت بواسطه فروش ارزش بیشتر و یا با قیمتهای بالا تر بطور سالانه نرخ رشد نزولی خواهد داشت، در صورتی که هزینه‌ها متناسب با افزایش ناگهانی درآمدهای ریالی فعلی افزایش یابد بعید به نظر می‌رسد بتوان در مقابل جلوگیری از افزایش نرخ رشد آن در آینده مقاومت کرد و این بدان معناست که امکان بروز کسری بودجه در آینده بیش از میزان کنونی قابل پیش‌بینی خواهد بود.

نکته قابل توجه دیگر که در ارتباط با دورنمای اثرات این سیاست بر بودجه دولت قابل بحث است افزایش بی‌ثباتی در بودجه دولت در صورت تغییر قیمت نفت و یا حجم فروش آن خواهد بود. چنانچه ملاحظه شد، سهم واقعی درآمدهای نفتی از مجموع درآمدهای دولت با توجه به اینکه درآمدهای

حاصل از فروش ارزش چیزهای جز همان درآمدهای نفتی نیست، ۵۷/۸ درصد در سال ۱۳۷۰ براساس ارقام بودجه مصوب می‌باشد^۱. یعنی رقمی بیش از نصف درآمدهای بودجه عمومی از طریق نفت تأمین می‌گردد. روشن است استمرار این رقم در آینده بودجه دولت را شدیدتر از گذشته به نوسانات قیمت نفت و یا مقدار فروش آن وابسته خواهد کرد که وجود چنین نوساناتی با توجه به شرایط کنونی و آتی بازار جهانی نفت بعید نیست. بدیهی است در چنین صورتی در مواقعی که قیمت نفت افزایش می‌یابد بر سهم درآمدهای حاصل از نفت در کل بودجه دولت افزوده شده و در مواقعی که قیمت نفت کاهش یابد بشدت از سهم و حجم درآمدهای بودجه دولت کاسته می‌شود. این درحالی است که در سالهای گذشته و پیش از اعمال سیاست جدید ارزی بدلیل سهم پائین‌تر نفت در مقایسه با سایر درآمدها، نوسانات بوجود آمده در قیمت نفت در بودجه ریالی دولت انعکاس کمتری داشت. البته باید به نقش ذخایر ارزی و یا بدهی‌های خارجی دولت نیز در این رابطه توجه داشت، وجود ذخایر ارزی تا حدودی می‌تواند از نوسانات مذکور کاسته و افزایش بدهی‌های خارجی دولت بالعکس نوسانات مذکور را تشدید نماید.

(۱) - این رقم جمع ارقام ۱۷/۴ درصد و ۳/۴۰ درصد به ترتیب درصد درآمدهای نفت و فروش ارزش در سال ۱۳۷۰ می‌باشد.

سیاست جدید ارزی با افزایش درآمدهای ریالی دولت توانسته است نسبت کسری بودجه به کل درآمدهای عمومی دولت را به میزان قابل ملاحظه‌ای کاهش دهد.

۷- جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

پس از تأثیرگذاری این سیاست بر سایر بخشها و عناصر اقتصاد کشور بوجد خواهد آمد. افزایش درآمدهای ریالی بودجه و به تناسب آن افزایش هزینه‌های دولت، کاهش کسری بودجه نسبت به سالهای گذشته و تغییر در ترکیب درآمدهای دولت از مهمترین آثار مستقیمی هستند که بلافاصله و با اجرای بیشتر این سیاست در بودجه دولت ظاهر گردیده‌اند.

نگاهی به اهداف سیاست‌های جدید ارزی نشان می‌دهد که انتظارات سیاست‌گذاران از این سیاست بسیار بالا بوده و تقریباً تمامی ابعاد اقتصاد کشور و از جمله بودجه دولت را دربر می‌گیرد. بودجه دولت از جمله قسمتهایی است که به سرعت از تأثیرات این سیاست متأثر گردیده است و این تأثیرات با افزایش سهم و ارزش درآمدهای حاصل از فروش ارز خود را نشان داده و بدین ترتیب موجبات افزایش درآمدهای ریالی دولت را فراهم نموده است.

درآمدهای بودجه با $52/2\%$ درصد رشد از سال 1367 تا 1368 و $77/4\%$ درصد در سالهای 1368 تا 1369 از بالاترین نرخهای رشد طی سالهای گذشته برخوردار گردیده که درآمدهای حاصل از فروش ارز عمده‌ترین محل تأمین افزایش مذکور بوده است. هزینه‌های بودجه نیز با کمی تأخیر از سیاست‌های مذکور متأثر گردید و از $4316/7$ میلیارد ریال در سال 1368 (با $46/1\%$ درصد افزایش) به $6307/8$ میلیارد

بخشی از اثرات ناشی از اعمال سیاست‌های ارزی مذکور بر بودجه دولت به صورت مستقیم و بخش دیگر آن به صورت غیرمستقیم است، اثرات مستقیم بلافاصله بر بودجه دولت اعمال شده و اثرات غیرمستقیم

ریال در سال ۱۳۶۹ رسید. پس از اعمال سیاست مذکور کسری بودجه روند نزولی خود را آغاز کرده است. ترکیب درآمدهای عمومی بودجه نیز دستخوش تغییراتی گردیده است. سهم درآمدهای حاصل از فروش ارز بشدت افزایش یافته است و از آنجا که این درآمد به نوعی همان درآمد حاصل از فروش نفت است، سهم واقعی درآمدهای نفتی در بودجه دولت بالا رفته است و از سهم مالیاتها کاسته شده است.

بنظر می‌رسد استمرار این سیاست دورنمای روشنی را برای بودجه دولت نداشته و با پیش‌بینی‌های برنامه پنجساله نیز تطابق چندانی خصوصاً از نظر ترکیب درآمدهای بودجه ندارد.

بنابراین لازم است که هم‌اکنون بدان توجه داشت و مشکلاتی که احتمالاً بوجود خواهد آمد را حتی‌الامکان کاهش داد. بدین منظور پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

۱- علیرغم افزایش سهم درآمدهای

حاصل از فروش ارز در بودجه دولت و به تبع آن افزایش درآمدها، الگوی هزینه‌ها نیابستی متناسب با افزایش درآمدهای مذکور شکل نگیرد، زیرا روند فعلی خطر وقوع کسری بودجه‌های شدید در آینده را افزایش می‌دهد. افزایش هزینه‌های عمرانی نسبت به هزینه‌های جاری به صورتهای خاص می‌تواند کمتر مسأله‌ای از این حیث داشته باشد.

۲- حرکت به سمت تعیین نرخ واحد برای ارز در صورت امکان (صرف‌نظر از مسائل دیگری که ممکن است داشته باشد) تأثیر مثبت بر بودجه دولت از لحاظ نوسانات و تغییرات سهم ارزهای فروخته‌شده با نرخهای مختلف خواهد داشت.

۳- ترکیب واقعی درآمدهای بودجه همچنان نامناسب است و لازم است دولت بر منابع دیگر درآمدهای بودجه (بجز نفت) تأکید بیشتری نشان دهد. بودجه در شرایط کنونی بیش از گذشته تحت تأثیر درآمدهای نفتی قرار خواهد گرفت.

منابع و مآخذ:

- ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. نشریه روند. سال اول، شماره سوم.
- ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. سیاستهای جدید پولی و ارزی کشور. تهران: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بی‌تا.
- ۳- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری سال ۱۳۶۸، تهران: مرکز آمار ایران، ۱۳۶۹
- ۴- سازمان برنامه و بودجه، قانون بودجه سالهای مختلف. تهران: سازمان برنامه و بودجه، سالهای مختلف.